

Koopkrachtstijging voor instroom in AOW

In Nederland vierden in de periode 2000–2005 jaarlijks zo'n 140.000 mensen hun 65ste verjaardag. Vrijwel iedereen gaat vanaf dat moment AOW ontvangen. De instroom in de AOW zal in de nabije toekomst sterk toenemen. Zo krijgt in 2011 de eerste lichting van de naoorlogse generatie voor het eerst AOW. Het CBS verwacht dat het hier om zo'n 230.000 Nederlanders gaat.

In het jaar dat iemand 65 jaar wordt, verandert het inkomen sterk van samenstelling. Om het koopkrachteffect van deze inkomensverandering goed te meten is deze bepaald als de procentuele verandering van de koopkracht tussen het jaar voordat en het jaar nadat een persoon 65 jaar werd. Hierbij is gecorrigeerd voor de algemene koopkrachtontwikkeling.

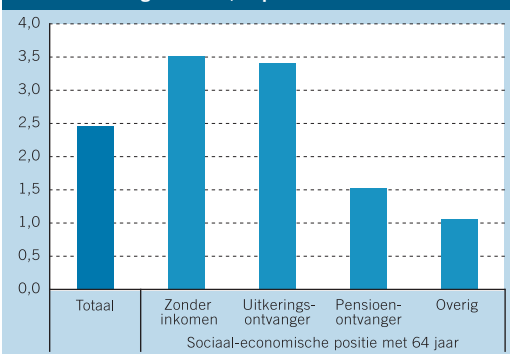
Personen die in de jaren 2001–2004 voor het eerst AOW zijn gaan ontvangen, gingen er in doorsnee 2,5% in koopkracht op vooruit. Hierbij moet bedacht worden, dat de meeste mensen op dat moment al niet meer werkten. Het inkomensverlies dat ontstond bij het stoppen met werken, was door hen al jaren eerder geïncasseerd. Wie zijn salaris inruilde voor een prepensioen, leverde daarbij zo'n 15% van zijn koopkracht in.

Vroegtijdig gepensioneerden die in de AOW instroomden, ondervonden daarbij een kleine koopkrachtstijging van 1,5%, terwijl ontvangers van een uitkering er 3,5% op vooruitgingen. Er is ook een groep die zelf geen inkomen had en afhankelijk was van het inkomen van de partner. Het betreft hier overwegend vrouwen van wie de man een toeslag op de AOW kreeg. Deze toeslag vervalt als de partner zelf AOW begint te ontvangen. Per saldo steeg de koopkracht van deze groep daarbij in doorsnee met bijna 3,5%. Voor paren die na 1 januari 2015 in

de AOW instromen, komt deze toeslag overigens te vervallen.

De koopkrachtmutatie die men ondervindt bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd loopt sterk uiteen. Een kwart van de mensen die in 2004 65 jaar werden, had te maken met een koopkrachtverlies van meer dan 8%, terwijl een even grote groep er 16% of meer op vooruitging. In geld uitgedrukt steeg de koopkracht van bijna drie van de tien mensen met een bedrag tot 200 euro per maand.

Koopkrachtmutatie bij bereiken 65-jarige leeftijd, 2001–2004 (gemiddeld, in procenten)

Bron: CBS

Monetaire Zaken

MICHA KEIJER EN ED VERGEER (DIVISIE STATISTIEK & INFORMATIE, DNB)

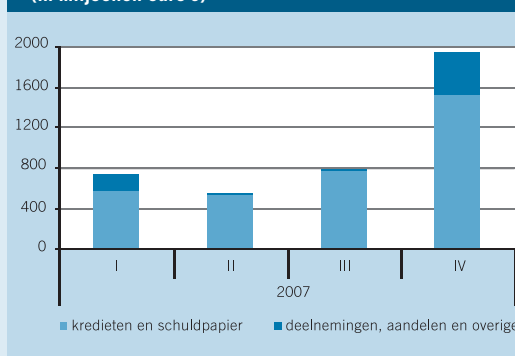
Afschrijvingen Nederlands bankwezen in 2007

De tweede helft van 2007 stond in het teken van de *subprime mortgage crisis*. Deze ontstond toen in de Verenigde Staten de huizenprijzen daalden en steeds meer huiseigenaren hun hypotheek niet konden oversluiten tegen de hogere rente die banken vroegen bij een minder waard geworden onderpand. Bij gedwongen verkoop van huizen kon met de opbrengst nog slechts een deel van de hypotheek worden afgelost, wat steeds meer banken ertoe dwong erop af te schrijven. Doordat hypotheek zelf ook weer door banken als onderpand waren gebruikt bij het aantrekken van gelden, ontstonden nu ook problemen bij het terugbetalen daarvan. Geldverstrekkers, vaak andere banken in binnen- en buitenland, moesten hun beleggingen in het betreffende papier eveneens afwaarderen.

Dat gold ook voor enkele grote Nederlandse banken. Nederlandse banken schreven in 2007 3,4 miljard euro op kredieten af via de resultatenrekening (zie figuur) en nog eens zo'n 3 miljard euro door afboeking van het eigen vermogen (zonder drukkend effect op het resultaat, niet getoond in de figuur). De totale afschrijvingen van een aantal grote financiële instellingen in Nederland zijn groter dan hier gerapporteerd, omdat het verzekeringsbedrijf hier buiten beschouwing is gelaten.

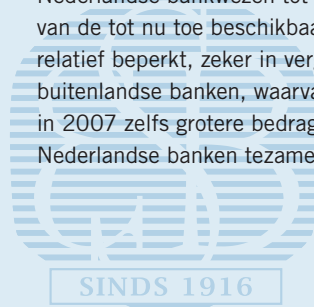
Naast de normale afschrijvingen op dubieuze debiteuren, zoals in het eerste en tweede kwartaal, rapporteerde een aantal grote banken in Nederland vooral in het vierde kwartaal afschrijvingen op door hypotheek gedekt schuld papier. De kredietcrisis had indirect ook, door een verslechterde stemming op de effectenbeurzen, negatieve effecten op de waarde van door banken aangehouden deelnemingen, aandelen en andere niet-kredieten. Ook daarop werd, door de invoering van IFRS in 2005, in het vierde kwartaal bijna een half miljard euro afgeschreven (zie figuur).

Afschrijvingen via resultatenrekening in 2007 (in miljoenen euro's)

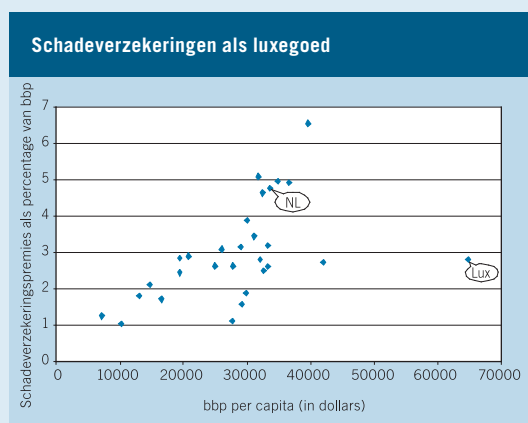
Bron: DNB

Al met al was de invloed van de kredietcrisis op het Nederlandse bankwezen tot op heden (en op basis van de tot nu toe beschikbaar gekomen cijfers) relatief beperkt, zeker in vergelijking met diverse buitenlandse banken, waarvan er enkele individueel in 2007 zelfs grotere bedragen afschreven dan alle Nederlandse banken tezamen.

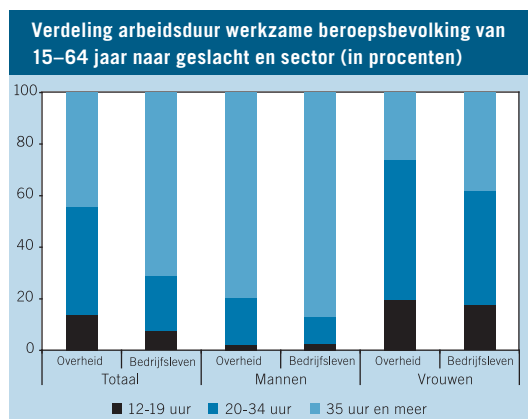
Ondragelijke schade

Het is een oude wijsheid dat je slechts incidenten dient te verzekeren waarvan de schade zelf niet kunt dragen. In bijgaande figuur is het percentage van het inkomen dat in OESO-landen aan schadeverzekeringen wordt besteed, uitgezet tegen het bbp per capita. Duidelijk is te zien hoe de relatieve bestedingen aan verzekeringen stijgen naarmate het bbp per hoofd van de bevolking toeneemt. Opvallend is het lage percentage van het inkomen

Bron: OESO

dat men in Luxemburg aan schadeverzekeringen besteedt. Rijdt men er zo voorzichtig of houden ze wel van een gokje? Je zou kunnen zeggen dat men er met een dergelijk hoog bbp veel schades zelf kan dragen. Dat geldt echter blijkbaar niet voor de overige landen. Met een hoger inkomen verwacht je een daling van het inkomensdeel dat aan schadeverzekering wordt besteed. Men zou namelijk zelf meer kunnen dragen. In de bijgaande figuur lijkt de inkomenselasticiteit voor schadeverzekeringen echter groter dan één. Schadeverzekeringen blijken een luxegoed te zijn. Dit lijkt in tegenspraak met het eerder aangehaalde adagium. Juist als je meer verdient kun je schade gemakkelijker zelf opvangen. Voor de armsten zal een verlies van goederen verhoudingsgewijs harder aankomen. Het nut van verzekeringen zou voor hen veel groter zijn. Het lijkt echter alsof de risicoaversie met het stijgen van het inkomen toeneemt. Nakata en Sawada van respectievelijk de University of Essex en de University of Tokyo laten in een cross-country-analyse zien dat hoewel de behoefte aan schadeverzekering lijkt toe te nemen met inkomen, dit merkwaardige gedrag valt te verklaren als men kijkt naar het vermogen. Zij nemen voor de middelrijke en rijke landen waar dat vermogenselasticiteit kleiner is dan één: de omvang van schadepremies stijgt minder snel dan de eventuele groei van het vermogen. Met een groter vermogen heb je ongetwijfeld meer te verzekeren maar heb je ook diepere zakken om tegenslagen zelf te dragen. Dat laatste effect heeft de overhand en netto neemt met de toename van het vermogen de behoefte voor schadeverzekeringen naar verhouding af. Er wordt inderdaad minder verzekerd als men meer zelf kan dragen.

Bron: CBS

Veel deeltijders bij de overheid

Binnen de overheidssector (inclusief onderwijs en gezondheids- en welzijnzorg) werken relatief veel meer mensen in deeltijd dan in het bedrijfsleven. Van alle 2,1 miljoen werknemers bij de overheid werkte 56% minder dan 35 uur per week in 2006. In het bedrijfsleven was het aandeel deeltijdwerkers slechts 29%. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de mogelijkheden en arbeidsvoorwaarden met betrekking tot deeltijdwerken binnen de overheid beter zijn dan binnen het bedrijfsleven. 916

Er zijn een paar sectoren binnen het bedrijfsleven waar relatief veel in deeltijd wordt gewerkt. De horeca (49%), de detailhandel (48%) en de post en telecommunicatie (33%) springen eruit. Daar staat tegenover dat in bijvoorbeeld de bouw slechts 10% in deeltijd werkt.

Zowel voor mannen als vrouwen bij de overheid geldt dat ze vaker in deeltijd werken dan hun collega's in andere sectoren. In 2006 werkte binnen de overheidssector 74% van de vrouwen in deeltijd. In het bedrijfsleven was dat 62%. Van alle mannen binnen de overheid werkte 20% minder dan 35 uur. In de andere sectoren was dat slechts 13%. Hoewel mannen bij de overheid relatief vaker in deeltijd werken, is het totale aandeel van in deeltijd werkende mannen laag. Van alle mensen die in deeltijd werken is 78% vrouw.

De overheidssector voorziet in de werkgelegenheid van 30% van de werkzame beroepsbevolking. De helft van de werkenden bij de overheid is actief in de gezondheids- en welzijnzorg. Het openbaar bestuur (inclusief sociale verzekeringen) en het onderwijs zijn elk goed voor een kwart. Vrouwen werken veel vaker dan mannen bij de overheid. Bijna de helft van alle werkende vrouwen werkte in 2006 in de overheidssector. Van alle vrouwen die binnen de overheid een deeltijdbaan hebben, werkte 70% binnen de gezondheidszorg. Daarnaast werkte 19% in het onderwijs en 11% in het openbaar bestuur. Maar liefst 81% van de vrouwen in de gezondheidszorg werkte minder dan 35 uur. Overigens werken ook relatief veel mannen in de gezondheidszorg in deeltijd. In 2006 ging het om 31%. Blijkbaar is de gezondheidssector bij uitstek een sector met deeltijdbanen. Van de 1,1 miljoen werknemers in de gezondheidszorg, werkte ruim zeven op de tien in deeltijd.